

Luka Vidmar

Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana

UDK 811.16-051(4)“1809/1814”

»Pájzhina« Jerneja Kopitarja in Žige Zoisa: prva povezava med slavističnim severom in jugom

V letih 1809–1814 je Jernej Kopitar s pomočjo barona Žige Zoisa oblikoval prvo transnacionalno mrežo evropskih slavistov. Najbolj zahteven del tega projekta je bila navezava stikov med patriarhom slavistike Josefom Dobrovskim v Pragi in dalmatinskim jezikoslovcem Francescom Mario Appendinijem v Dubrovniku. Kljub vojnam, slabo prepustnim državnim mejam, kontinentalni blokadi in tajnemu nadzoru pošte je Kopitarju in Zoisu uspelo vzpostaviti trajno korespondenco z Appendinijem, ki je omogočila obsežno izmenjavo novih ali neznanih podatkov, teorij in knjig med slavističnim severom in jugom.

In 1809–1814 Jernej Kopitar, with the help of baron Žiga Zois, set up the first transnational network of European Slavists. The most demanding part of this project was making a connection between the patriarch of Slavists Josef Dobrovsky in Prague and the Dalmatian linguist Francesco Maria Appendini in Dubrovnik. In spite of war, hard-to-cross frontiers, a continental blockade and secret monitoring of the postal service, Kopitar and Zois managed to establish a lasting correspondence with Appendini, which enabled the extensive exchange of new or unknown data, theories and books between the Slavist north and south.

Žiga Zois baron Edelstein (1747–1819) je bil osrednja osebnost slovenskega razsvetljenstva, glavni mecen in mentor slovenske književnosti in jezikoslovja, pa tudi prvi véliki pobudnik slovenskega kulturnega nacionalizma. Njegov intelektualni krog je povezoval najpomembnejše pesnike, jezikoslovce in zgodovinarje slovenskih dežel, med njimi Jurija Japlja, Blaža Kumerdeja, Antona Tomaža Linharta, Valentina Vodnika in Jerneja Kopitarja. Ti so se v letih 1780–1819 zbirali v Zoisovi palači v Ljubljani, v kateri so na baronove stroške uživali v prijateljskih kosilih, recitacijah, igrah in koncertih. Predvsem pa so pod njegovim vodstvom zasnovali širok program za prerod slovenskega jezika, književnosti in kulture. Njihove najpomembnejše naloge so bile zasnova sodobne slovenske slovnice, slovarja in zgodovine Slovencev, reforma slovenskega črkopisa, zlasti pa pisanje in izdajanje publikacij v prečiščeni materinščini. V tem okviru je Zoisov krog premišljeno podpiral ideje, kulturo in literaturo evropskega razsvetljenstva, analitično filologijo in standardiziran jezik slovenskih protestantskih pisateljev 16. stol.

Delovanje Zoisovega kroga pa se nikakor ni omejevalo le na dežele, poseljene s Slovenci. Njegovi člani so vedno z veseljem navezovali stike s tujimi slavisti oziroma s predstavniki drugih slovanskih prerodov. Toda na začetku, v zadnjih dveh desetletjih 18. stol., je bilo to prizadevanje nenačrtovano in samo občasno. Tako je Kumerdej leta 1780 ali 1781 poslal ruski akademiji znanosti razpravo o slovanskem jezikoslovju (Kidrič 1930: 56; Logar 1932: 548), Linhart pa si je v letih 1789–1792 dopisoval z dr. Karlom Gottlobom Antonom, raziskovalcem jezika, slovstva in zgodovine Lužiških Srbov (Gspan 1966). Vodnik je pisal leta 1806 poljskemu leksikografu Lindeju (Vodnik 1988: 268–270), Zois pa je bil v stiku s češkim filologom Maximiliánom Václavom

Šimkom (Newerkla 2004: 150). Te povezave so se nato bistveno okrepile z vse večjo dinamiko in obsegom slovanskih prerodov od začetka 19. stol. naprej.

S sistematičnim povezovanjem slovenskih in tujih slavistov je začel Zoisov najbolj nadarjeni varovanec in učenec Jernej Kopitar (1780–1844). Kmalu po tem, ko se je kot študent prava konec leta 1808 s Zoisovo finančno podporo nastanil na Dunaju, si je zadal jasen cilj, da splete literarno in jezikoslovno mrežo intelektualnih protagonistov vseh slovanskih narodov v Avstrijskem cesarstvu in v njegovi bližini. Ko je maja leta 1810 čakal na zaželeno imenovanje za skriptorja v Dvorni knjižnici, je Zoisu zaupal enega od svojih najpomembnejših življenjskih načrtov – povezavo slovanskih preroditeljev pod svojim vodstvom in s središčem na Dunaju: »*Dum sedeam scriptor, iam faciam pájzhinam per omnes terras Slavorum: Sed hic opus, hic labor est!*«¹ (Kidrič 1941: 160.) Uporaba slovenske besede pajčevina v sicer latinskem stavku, ki je sugeriral znanstveno vsebino, je bila simbolična. Z njo je Kopitar podkrepil svojo vizijo socialne mreže evropskih slavistov in slovanskih literatov pod slovenskim vodstvom, ki bi zagotovila usklajen in harmoničen razvoj bratskih prerodov.

Kopitar se je povezave evropskih slavistov s pomočjo pisma pogumno lotil v izjemno neugodnem zgodovinskem obdobju, v letih 1809–1814. V tem času so namreč Evropo silovito pretresale zadnje napoleonovske vojne, poštni promet med intelektualnimi središči pa so poleg tega dodatno ovirale nove državne meje med Avstrijo in francoskimi satelitskimi državami, kontinentalna blokada, naperjena zoper Anglijo, in tajna policija. Kljub tem oviram je Kopitarju s Zoisovo pomočjo uspelo razmeroma hitro povezati vse centre slovanskih prerodov na območju poznejše predmarčne Avstrije, in sicer med Prago in Benetkami na zahodu ter med Dubrovnikom in Karlovci na vzhodu. Osrednji vozlišči te slavistične mreže sta seveda predstavljala Kopitar na Dunaju in Zois v Ljubljani, njeni glavni člani pa so bili profesor češčine Josef Valentin Zlobický na Dunaju, patriarh slavistike Josef Dobrovský v Pragi, poljski mecen Józef Maksymilian grof Ossoliński na Dunaju, dalmatinski jezikoslovec in pesnik Francesco Maria Appendini v Dubrovniku, hrvaški mecen škof Maksimilijan Vrhovac v Zagrebu, srbski pesnik Pavle Solarić v Benetkah ter srbski jezikoslovec in pesnik Vuk Karadžić v Srbiji in na Dunaju. Kopitarjeva pobuda je uspela v veliki meri zato, ker jo je omogočil Zois s svojimi dragocenimi kozmopolitskimi zvezami, velikodušnimi finančnimi sredstvi ter z darovi iz svoje bogate knjižne zbirke.

V nadaljevanju bom opisal oblikovanje najbolj ambiciozne povezave omenjene mreže, in sicer povezave med Prago in Dubrovnikom oziroma – kakor sta se izrazila Kopitar in Zois – povezave med slavističnim severom in slavističnim jugom, ki do tedaj nista imela nobenih stikov. Glavni sogovornik Zoisovega kroga v Pragi je bil seveda Dobrovský, s katerim je leta 1806 najprej stopil v stik Vodnik. Januarja leta 1809 je bila vzpostavljena še bolj uspešna in zaupna pisemska zveza med Dobrovskim in Kopitarjem, ki je kljub občasnim strokovnim nesoglasjem, na primer glede izvora starocerkvenoslovanskega jezika, brez prekinitev trajala do smrti patriarha slavistike januarja leta 1829 (prim. Kidrič 1930: 127; Nübler 1996: 463, 464, 469; Vidmar 2006). Glavni korespondent Zoisovega kroga ob vzhodni jadranski obali pa je bil piarist Francesco Maria Appendini, ki je bil sicer po rodu iz Piemonta, vendar se je v Dubrovniku razvil v navdušenega dalmatinskega

1 »Če le bom skriptor, bom takoj spletel pajčevino čez vse slovanske dežele. Toda to je delo, to je napor!« Vsi prevodi iz Zoisovih in Kopitarjevih pisem, navedeni v članku, so delo avtorja. Nemški pasusi so prevedeni v slovenščino v glavnem tekstu, drugojezični pasusi pa v opombah.

zgodovinarja, jezikoslovca in pesnika (Bonazza 1980: 54–55). Tam je izdal več del, med njimi *De praestantia et vetustate linguae Illyricae* (1806) in *Grammatico della lingua illirica* (1808), v katerih je zagovarjal tezo, da je dubrovniško narečje, tj. srbohrvaški dialekt, tedaj imenovan ilirski jezik, neposredni naslednik jezika antičnih Ilirov, s tem pa najstarejši slovanski jezik in celo prajezik vseh evropskih jezikov (Bonazza 1980: 55).

Zois, ki je pozorno spremljal Appendinijevo delo, je z njim navezal stike najpozneje na začetku leta 1808. Očitno se mu je že tedaj porodila ideja, da bi ga povezal z Dobrovskim, s tem pa spodbudil in korigiral smer njegovih raziskav. O tem pričajo Kopitarjeva pisma Zoisu z začetka leta 1809. Konec januarja leta 1809 je Kopitar Zoisu razložil, da nestrpnost pričakuje natis svoje slovnice slovenskega jezika tudi zaradi tega, ker bi jo bil rad poslal v Dubrovnik (Kidrič 1939: 131). Iz njegovega pisma je jasno razvidna želja, da bi z energičnim dubrovniškim piaristom, ki mu kljub pretiranim teorijam nikakor ni bil nesimpatičen, vzpostavil ploden stik. Čez en teden se je Kopitar v pismu Zoisu spomnil stare zamisli, da bi ljubljanski mecen kot posrednik povezal Appendinija in Dobrovskega: »Res je škoda, da bolezen in posli Vaši milosti niso dopuščali, da bi izpeljala to idejo. Toda morda se bo še zgodilo, da se bodo po baronu Z[oisu] na Kranjskem povezali učenjaki slovenskega juga s tistimi s severa. [...] V vsakem primeru želim vedeti vsaj naslov, ki ga je dal Appendini v svojem pismu Vaši milosti, da bi mu lahko – če Vaša milost ne bo imela časa za to – pisal vsaj od tu ali da bi naslov sporočil Dobrovskemu.« (Kidrič 1939: 146.)

Kopitarju je s tem predlogom uspelo ponovno zanetiti zanimanje v Zoisu, ki je 9. februarja leta 1809 odgovoril, da bo v Dubrovnik z veseljem poslal pisma, ki bi jih sestavila Kopitar in Dobrovský za Appendinija, priložil pa jim bo še lastno spremno pismo ter Dalmatincem slabo znana dela nemških jezikoslovcev, med njimi Adelungovo nemško slovnico in Schlözerjevega *Nestorja*. Zdi se, da je želel Zois zadevo izpeljati zelo taktno, da ne bi užalil svojega dubrovniškega korespondenta, ki ga je kljub nenavadni teoriji o ilirskem jeziku zelo cenil. Poleg tega mu je gotovo ugajala misel, da bi proti koncu življenja omogočil sodelovanje med najpomembnejšimi evropskimi slavisti, s tem pa bistveno prispeval tudi h korekciji napačne smeri dalmatinskih jezikoslovcev, tako kakor je s sodelavci na Kranjskem pred desetletji že uspešno zaustavil Pohlinove reforme: »Po tridesetih letih zbiranja, ki je preživelo celo generacijo slavističnih šušmarjev in končno napredovalo v logičnokritično obravnavo itn., bom rad prispeval še svoje poslednje pisanje.« (Kidrič 1939: 157, op. 37, 39.) O načrtu je bil podrobno obveščen Dobrovský, vendar je njegovo izvedbo za eno leto odložil izbruh francosko-avstrijske vojne aprila 1809.

Po ustanovitvi Ilirskih provinc oktobra 1809 pa je dobilo vprašanje značaja ilirskega jezika, s katerim se je ukvarjal Appendini, nenavadno aktualne politične razsežnosti. Pod vplivom Appendinijevih tez je piaristov prijatelj vojvoda Marmont, novoimenovani ilirski guverner, na začetku leta 1810 izrazil namero, da uveljavi t. i. ilirski jezik, torej dubrovniško oziroma štokavsko narečje, kot enotni slovanski knjižni jezik na celotnem območju Ilirskih provinc, torej tudi med Slovenci (Kidrič 1933: 51, 53). Medtem ko sta Zois in Vodnik v Ljubljani francoske oblasti prepričevala o nesmiselnosti takšnega ukrepa, je Kopitar na Dunaju spoznal, da bo treba zdaj nujno navezati že tako ali tako načrtovane stike z Appendinijem in ga prepričati v napačnost njegovih tez. Začel je snovati pisemsko zvezo, v katero je nameraval – kakor pred letom dni – vključiti ljubljanskega mecena. Zoisova vloga posrednika med severom in jugom se je zdelala na začetku leta 1810 še bolj nujna kakor na začetku leta 1809.

Poštne zveze med Dunajem in Dalmacijo so se namreč z novo državno mejo med Avstrijo in Ilirskimi provincami občutno poslabšale.

25. januarja leta 1810 je Kopitar Zoisu sporočil, da si gospodje Dobrovský, Zlobický in Ossoliński želijo Appendinijeve knjige *De praestantia et vetustate linguae Illyricae*, in nadaljeval: »Toda pravkar sem se spomnil, da ima Vaša milost Appendinijev tržaški naslov, tako da bom na koncu izpeljal staro zamisel in pisal Appendiniju sam. Morda ne bom govoril v veter.« (Kidrič 1941: 137.) Marca leta 1810 je z vednostjo in nasveti Dobrovskega res napisal pismo Appendiniju in ga poslal Zoisu v pregled. Baronu pa se pismo ni zdelo primerno, morda zaradi premalo spoštljivega tona, zato je Kopitar 15. maja leta 1810 napisal novo pismo. Tega je Zois vendarle odobril in poslal v Dubrovnik (Kidrič 1941: 158, op. 41). Nedvomno ga je spremljal izvod Kopitarjeve slovnice.

Dubrovniški učenjak pa ni odgovoril na pismo z Dunaja, ki ga najbrž sploh ni prejel, saj je Kopitar 21. avgusta leta 1811 Zoisu napovedal, da mu bo poslal novo pismo.² Novembra istega leta je izpolnil obljubo: »Pismo Appendiniju je priloženo. Če želi Vaša milost v njem kaj izboljšati ali spremeniti, *tant mieux pour moi*.³ Toda po tem, ko sem se – *quantum in me erat* –⁴ ravnal po namigu Vaše milosti, nisem bil več zmožen piljenja. Vendarle bo v njem našel marsikaj zanimivega, če resno misli!« Poleg tega je Kopitar baronu predal še nalogo, da iz Dubrovnika zanj ter za Dobrovskega in Ossoliškega pridobi po tri izvode Appendinijevih jezikoslovnih del.⁵ Kopitar je bil v svojem francoskem pismu piaristu v resnici zelo galanten, saj ni želel užaliti potencialnega razširjevalca svojih zamisli med Dalmatinci (Bonazza 1980: 119–124).

Zois je odgovoril 28. januarja leta 1812. Veselil se je živahnega vzpostavljanja mednarodne slavistične povezave in njenih ugodnih posledic za slovanstvo v prihodnosti: »Staroslovansko se bo iz Prage, Karlovcev in Dunaja prav gotovo razširilo tudi proti jadranski obali, ne poznam pa nikogar, ki bi bil za to bolj primeren kakor Appendini. Moja bolezen je zopet odložila začetek te povezave, toda sedaj se bo prav gotovo zgodila *á momenti!*«⁶ Zois je nato drugo Kopitarjevo pismo Appendiniju s sporočili od Dobrovskega poslal naprej. V spremnem italijanskem pismu je dubrovniškemu piaristu popolnoma odkrito razložil, zakaj mu piše in kako si predstavlja vlogo Ljubljane v prihodnji medslavistični povezavi: »Zdi se, da je pomanjkanje stikov med pisatelji različnih slovanskih jezikov in pomanjkanje vzajemnega razpošiljanja njihovih del postalo velika ovira za vse večje splošno zanimanje. [...] Moje bivališče mi omogoča, da ponudim povezovalno mesto za naročila med Jadranskim morjem in Dunajem. Glavno mesto [Ljubljano] lahko imamo za središče zelo razprostranjene komunikacije med južnimi in severnimi slavisti«. (Bonazza 1991: 58, op. 8.) Appendini ni mogel zavrniti tako prijazne in obetavne ponudbe. V odgovor je čez tri mesece iz Dubrovnika prišlo pismo, naslovljeno na Dobrovskega. Zois ga je takoj poslal Kopitarju, ki je sredi maja leta 1812 hitel »izraziti za hvalo za preveliko dobroto, izkazano z Appendinijevim pismom (ki ga pravkar pošiljam v Prago)«. ⁷

2 Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ISLLV ZRC SAZU), Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 21.

3 Francosko: »toliko bolje zame«.

4 Latinsko: »kolikor sem mogel«.

5 ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 24.

6 Italijansko: »kmalu«. ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 30.

7 ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 38.

Zois in Kopitar sta si po uspešni vzpostavitvi stika med Prago in Dubrovnikom kot glavna posrednika seveda pridržala pravico branja korespondence med Dobrovskim in Appendinijem. Ko je namreč Kopitar julija istega leta prejel težko pričakovani odgovor Dobrovskega Appendiniju, ga je skupaj z lastnim sporočilom za dubrovniškega jezikoslovca poslal Zoisu v Ljubljano: »V zvezi s priloženim pismom Dobrovskega prosim Vašo milost, naj da Zupanu prepisati latinski del popolnoma tako, kakor je napisan, in naj to kopijo skupaj z mojim [pismom] posreduje Appendiniju v Dubrovnik. To je odgovor vsem appendinistom. Izvirnik Dobrovskega bi želel nato ob priložnosti nazaj. Prav tako prosim, da se pošiljki priloži slovnica Dobrovskega. *Rependam aliam meliore occasione!*«⁸ Kopitar je torej prevzel popoln nadzor nad zvezo. Pismo Dobrovskega je pospremil s komentarjem, ki ga praški učenjak ni mogel videti, poleg tega pa je uredil celo tako, da je bila v Dubrovnik odposlana zgolj kopija izvirnega pisma iz Češke. Stroške pošiljanja in prepisovanja ter darilo slovnice je preložil izključno na Zoisa. Za Kopitarja je bilo značilno, da ni ničesar prepustil naključju, tako da ne preseneča v vljudnost maskirana vztrajnost, s katero je že čez nekaj dni opomnil Zoisa na njegovo dolžnost: »Pismo Appendiniju naj da Vaša milost z očetovsko spremno besedo milostno odposlati.«⁹ Baron je takoj po prejemu pošiljke potrdil, da bo zanjo poskrbel v skladu z navodili. Kopitarjevo ovržbo neke teze dubrovniškega jezikoslovca je hudomušno komentiral: »Appendini bo odrevenel!«¹⁰ Dunajski slavist se je v tem tretjem pismu dubrovniškemu piaristu med drugim zavzel za enakopravnost vseh slovanskih jezikov, ne pa za favoriziranje enega samega (torej dubrovniškega narečja) na račun drugih. Poleg tega je Appendinija vljudno opozoril na vprašljivost nekaterih njegovih zgodovinskih tez. Da bi njegovo ljubiteljsko filološko delo popeljal na pot analitične znanosti, mu je obljubil pošiljko več sodobnih slavističnih del (Bonazza 1980: 125–133; prim. Lencek 1996: 15).

Ne glede na to, ali je Appendini sprejel mnenja obeh vodilnih slavistov na Dunaju in v Pragi o zgodovini slovanskih jezikov, je torej leta 1812 med slavističnim severom in jugom prvič uspešno stekla izmenjava mnenj. Obe strani sta si začeli s Zoisovo pomočjo pošiljati svoje publikacije, ki jih prej nista poznali. Jeseni istega leta je namreč tudi Appendini v Ljubljano poslal več izvodov svojih del za dunajske jezikoslovce in kulturne ustanove. Kopitar je knjige namenil zlasti Dvorni knjižnici ter Josephu baronu Hormayrju in Franzu Sartoriju, urednikoma revij *Archiv* in *Annalen der österreichischen Literatur*.¹¹ V imenu Dobrovskega je zaprosil še za dodatno knjižno pošiljko iz Dubrovnika, ki jo je nato Zois priskrbel na svoje stroške konec istega leta.¹² Tudi baron sam je v tem času z Appendinijevo pomočjo izpopolnil zbirko dalmatinskih izdaj v svoji knjižnici. Odtlej je imel namreč v njej na voljo kar šest Appendinijevih jezikoslovnih, zgodovinskih in pesniških del, izdanih v letih 1806–1811.¹³

⁸ Latinsko: »Ob bolj ugodni priložnosti jo bom nadomestil z drugo.« ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 41.

⁹ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 42.

¹⁰ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 43.

¹¹ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 48.

¹² ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 55.

¹³ Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisni oddelek, Ms. 667, Bibliothecae Sigismundi Liberi Baronis de Zois Catalogus, 1821, p. [117].

S temi dosežki je bil Kopitar očitno zadovoljen, saj je Zoisu junija leta 1813 sporočil, da bo dopisovanje z Appendinijem nadaljeval ob priložnosti.¹⁴ Nadaljnje stike med slavističnim severom in jugom so nato otežile vojne operacije, namreč prodiranje avstrijske vojske proti jadranski obali, ki so jo branili Francozi. Zois je Kopitarju, pa tudi Dobrovskemu, čez nekaj mesecev sporočil novice iz zadnjega pisma, ki mu ga je pisal Appendini 22. junija leta 1813. Učenjak je moral zaradi resnih razmer v Dubrovniku odložiti tako jezikoslovno delo kakor odgovor slavistoma na Dunaju in v Pragi, zato je prosil za razumevanje.¹⁵ Kopitar pa je spomladi leta 1814, ko je bil Dubrovnik že v avstrijskih rokah, zopet postajal nestrpen. Sredi marca je pisal Zoisovemu kopistu Vincencu Karnofu: »Je Dubrovnik že odprt?« Za slaviste v Avstriji, na Poljskem in v Rusiji je namreč želel dobiti po šest izvodov Stullijevega ilirsko-latinsko-italijanskega slovarja in Appendinijeve ilirske slovnice, pa tudi »še kaj drugega, za kar Appendini meni, da bi me zanimalo, pa mi zaradi oddaljenosti sploh ni znano. Posebej bi mi bilo dobrodošlo vse slovarsko in slovnično o tem narečju v več kakor enem izvodu«. Izrecno pa je naročil tri starejše izdaje: *Thesaurus linguae illyricae* jezuita Jakoba Micalie (1649), *Dizionario Italiano, Latino, Illirico* jezuita Ardelia della Bella (1728) in *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* frančiškana Andrije Kačiča (1759).¹⁶ Kopitar se je trudil ta dalmatinska dela gotovo pridobiti predvsem za Dobrovskega, ki je tedaj pripravljal študijo o razdelitvi slovanskih jezikov za zbornik *Slovanka*. Praški filolog je v razpravi dejansko citiral večino omenjenih knjig. Zdi se le, da baron ni takoj našel časa za ureditev tako zahtevne pošiljke, saj se je Kopitar konec maja leta 1814 vdal v usodo: »Glede Dubrovnika bom torej moral pač počakati z Vašo milostjo.«¹⁷

V naslednjih letih so se poštne zveze med Dunajem in Dalmacijo zaradi notranje konsolidacije Avstrijskega cesarstva izboljšale, tako da si je lahko Kopitar z Appendinijem po letu 1817 redno dopisoval brez Zoisove pomoči (Bonazza 1980: 119–155). Ta sprememba se je tudi sicer ujela z rahljanjem sodelovanja med ostarelim mecenom in njegovim nekdanjim tajnikom po letu 1815. Kopitar in Appendini sta se osebno spoznala leta 1823 na Dunaju (Kernc 1932: 504).

Zgodovina navezovanja stikov med Prago in Dubrovnikom kaže, da si je Zois že vsaj v prvem desetletju 19. stol. Ljubljano zamislil kot povezovalni člen med slovanskim in nemškim severom ter slovanskim in italijanskim jugom (Bonazza 1991: 58). Ta koncept je nato ob baronovih navodilih in nasvetih uresničil Kopitar, ki mu je uspelo dalmatinsko jezikoslovje in literaturo povezati z drugimi slavističnimi centri. Posledica je bila trajna izmenjava slavističnih informacij, teorij in knjig med nekaterimi vodilnimi slovanskimi intelektualci, ki pred tem zaradi oddaljenosti niso imeli stikov. Kopitar in Zois se s tem podvigom kažeta kot velikana obdobja kulturnih nacionalizmov, ki so bili v nasprotju s poznejšimi agresivnejšimi političnimi nacionalizmi intelektualni, mednarodni, kozmopolitski ter neobremenjeni s teritorialnostjo in geografskimi omejitvami (prim. Leerssen 2006: 565, 579; Merchiers 2007: 329–339).

¹⁴ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 56.

¹⁵ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 64.

¹⁶ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 66.

¹⁷ ISLLV ZRC SAZU, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 68.

Viri

Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisni oddelek, Ms. 667, Bibliothecae Sigismundi Liberi Baronis de Zois Catalogus, 1821.

Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zapuščina Franceta Kidriča, t. e. 15, Pisma Žige Zoisa, MP 1–98.

Literatura

BONAZZA, Sergio, 1980: *Bartholomäus Kopitar, Italien und der Vatikan*. München: R. Trofenik (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen 16).

BONAZZA, Sergio, 1991: Sigmund Zois als Übersetzer von Pavle Solarić. *Münchner Zeitschrift für Balkankunde* 7–8. 55–74.

GSPAN, Alfonz, 1966: Alfonz Gspan: Pisma A. T. Linhartu gornjeljužiškemu preroditelju dr. Karlu Gottlobu Antonu. *Dokument slovenskega gledališkega muzeja* 8–9. 133–166.

KERNČ, Eleonora, 1932: Kopitar Jernej. Lukman, Franc Ksaver (ur.): *Slovenski biografski leksikon*, zv. 4. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. 496–513.

KIDRIČ, France, 1930: *Dobrovský in slovenski preporod njegove dobe*. Ljubljana: Znanstveno društvo (Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani 7).

KIDRIČ, France, 1933: Marmont Auguste-Frédéric-Louis Viesse de, duc de Raguse. Lukman, Franc Ksaver (ur.): *Slovenski biografski leksikon*, zv. 5. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. 50–56.

KIDRIČ, France, 1939: *Zoisova korespondenca 1808–1809*. Ljubljana: Akademija znanosti in umetnosti (Korespondence pomembnih Slovencev 1).

KIDRIČ, France, 1941: *Zoisova korespondenca 1809–1810*. Ljubljana: Akademija znanosti in umetnosti (Korespondence pomembnih Slovencev 2).

LEERSSEN, Joep, 2006: Nationalism and the Cultivation of Culture. *Nations and Nationalism* 12/4. 559–578.

LENCEK, Rado L., 1996: Kopitarjevo razumevanje zgodovinskih silnic razvoja slovanskih pisanih jezikov. Toporišič, Jože (ur.): *Kopitarjev zbornik. Obdobja 15*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 11–22.

LOGAR, Janez, 1932: Kumerdej Blaž. Lukman, Franc Ksaver (ur.): *Slovenski biografski leksikon*, zv. 4. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. 583–587.

MERCHERS, Ingrid, 2007: *Cultural Nationalism in the South Slav Habsburg Lands in the Early Nineteenth Century: The Scholarly Network of Jernej Kopitar (1780–1844)*. München: O. Sagner (Slavistische Beiträge 455).

NÜBLER, Norbert, 1996: Einiges über Jernej Kopitar und Josef Dobrovský. Toporišič, Jože (ur.): *Kopitarjev zbornik. Obdobja 15*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 463–471.

VIDMAR, Luka, 2006: Omembe Josefa Dobrovskega v korespondenci med Žigo Zoisom in Jernejem Kopitarjem v letih 1810–1818. *Slavica litteraria* X/9. 217–231.

VODNIK, Valentin, 1988: *Zbrano delo*. Ur. Janko Kos. Ljubljana: Državna založba Slovenije (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev).